

САВІЦЬКА В. В.,

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри адміністративного
права та процесу
(Навчально-науковий інститут права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка)

УДК 342.9:347.77/78

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.1.39>

СУТНІСТЬ МЕХАНІЗМУ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Стаття присвячена висвітленню однією із актуальних теоретико-методологічних проблем адміністративного права, а саме механізму попередження та протидії запобігання адміністративним правопорушенням у сфері охорони інтелектуальної власності, яка сучасних умовах розвитку суспільних відносин відіграє надзвичайно важливу роль у розвитку науки та техніки, інноваційної діяльності провідних держав світу та суб'єктів господарювання, правовласників об'єктів права інтелектуальної власності та громадян. З метою з'ясування правового механізму попередження та протидії запобігання адміністративним правопорушенням у сфері охорони інтелектуальної власності, проаналізовано низку нормативно-правових актів, зокрема, положення Конституції України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Митний кодекс України, Закони України: «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування»; «Про громадські об'єднання»; «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону», що дало можливість з'ясувати сутність механізму попередження та протидії запобігання адміністративним правопорушенням у сфері охорони інтелектуальної власності. Здійснено аналіз думок науковців, які у своїх працях здійснювали дослідження функцій, механізму державного управління. На прикладі конкретних законодавчих актів звертається увага на проблемні питання запобігання адміністративним правопорушенням, також звертається увага норми законодавства, які сприяють попередженню та протидії запобігання адміністративним правопорушенням у сфері охорони інтелектуальної власності. Зроблено висновок, що незважаючи на існуючі проблемні питання у сфері охорони інтелектуальної власності, державою та її уповноваженими особами, з метою попередження та протидії запобігання адміністративним правопорушенням, задіяний правовий механізм необхідних заходів, що включає виховні, ідеологічні, інформаційні та правові дії, що здійснюють органи публічної влади та громадськості з метою виявлення і усунення причин, які можуть сприяти порушенню законодавства у сфері охорони інтелектуальної власності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, публічна охорона, попередження, протидія, запобігання, адміністративні правопорушення, відповідальність.

Savitka V. V. The essence of the mechanism for preventing and counteracting administrative offenses in the field of intellectual property protection

The article is devoted to highlighting one of the topical theoretical and methodological problems of administrative law, namely the mechanism for preventing and counteracting administrative offenses in the field of intellectual property protection, which in modern conditions of development of social relations plays an extremely important role in the development of science and technology, innovative activities of leading states of the world and business entities, rightholders of intellectual property rights and citizens. In order to clarify the legal mechanism for preventing and counteracting administrative offenses in the field of intellectual property protection, a number of regulatory legal acts have been analyzed, in particular, the provisions of the Constitution of Ukraine, the Code of Ukraine on Administrative Offenses, the Customs Code of Ukraine, the Laws of Ukraine: «On the Peculiarities of State Regulation of the Activities of Business Entities Related to the Production, Export, Import of Disks for Laser Reading Systems»; «On Public Associations»; «On the participation of citizens in the protection of public order and the state border», which made it possible to clarify the essence of the mechanism for preventing and counteracting the prevention of administrative offenses in the field of intellectual property protection. An analysis of the opinions of scientists who in their works conducted research on the functions and mechanism of public administration was carried out. Using the example of specific legislative acts, attention is drawn to the problematic issues of preventing administrative offenses, as well as to the norms of legislation that contribute to the prevention and counteraction to the prevention of administrative offenses in the field of intellectual property protection. It was concluded that despite the existing problematic issues in the field of intellectual property protection, the state and its authorized persons, in order to prevent and counteract the prevention of administrative offenses, have involved a legal mechanism of necessary measures, including educational, ideological, informational and legal actions carried out by public authorities and the public in order to identify and eliminate the causes that may contribute to the violation of legislation in the field of intellectual property protection.

Key words: *intellectual property, public protection, warning, countermeasures, prevention, administrative offenses, liability.*

Вступ. Стаття 54 Конституції України гарантує кожному громадянину свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом [1]. В сучасних умовах інтелектуальна власність відіграє надзвичайно важливу роль у розвитку науки та техніки, інноваційної діяльності провідних держав світу та суб'єктів господарювання. Проте держава не лише виступає гарантом, але й бере на себе функцію забезпечити належну охорону та захист права інтелектуальної власності. Одним із важливих правових механізмів є попередження та протидія запобігання адміністративним правопорушенням у сфері охорони інтелектуальної власності, які є одними із найбільш найпоширеніших у цій сфері відносин.

Таким чином, дослідження сутності механізму попередження та протидії запобігання адміністративним правопорушенням у сфері охорони інтелектуальної власності є актуальним, оскільки воно сприяє вирішенню існуючих проблемних питань правової охорони інтелектуальної власності.

Огляд останніх досліджень і публікацій. До окремих питань проблематики адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері охорони інтелектуальної

власності звертали свою увагу В. В. Галуцько, С. С. Ковальова, О. М. Коротун, К. М. Куркова, О. П. Орлюк, О. П. Світличний та ін., однак питання запобігання адміністративним правопорушенням у сфері охорони інтелектуальної власності є малодослідженим, що й обумовлює актуальність цієї статті.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття механізму попередження та протидії запобігання адміністративним правопорушенням у сфері охорони інтелектуальної власності.

Результати дослідження. Специфіка інтелектуальної творчої діяльності зумовила й особливості її правової охорони визначені національним законодавством, оскільки правовій охороні може підлягати лише той творчий результат, який зумовив створення об'єкта права інтелектуальної власності, який підлягає охороні. Важливою особливістю правоохоронної функції є те, що держава та її уповноважені органи повинні бути гарантом не тільки забезпечення належних умов щодо створення інтелектуального продукту, але й реагувати на всі прояви порушених або оспорюваних прав незаконного або недобросовісного використання об'єкта права інтелектуальної власності. Зазначене покладає на уповноважені державні органи виконання поставлених завдань у досліджуваній сфері відносин, відповідно до визначених законом повноважень [2, с. 101].

Одним із таких завдань держави є попередження та протидія запобігання адміністративним правопорушенням у сфері охорони інтелектуальної власності, оскільки чинним КУпАП, передбачена адміністративна відповідальність за:

«Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності» (ст. 51-2); «Порушення законодавства про плеємну справу у тваринництві» (107-1); «Порушення встановлених законодавством вимог щодо заборони реклами та спонсорства тютюнових виробів» (у частині, що стосується об'єктів інтелектуальної власності) (ст. 156-3); «Недобросовісна конкуренція» (ст. 164-3); «Демонстрування і розповсюдження фільмів без державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів» (ст. 164-6); «Порушення умов розповсюдження і демонстрування фільмів, передбачених державним посвідченням на право розповсюдження і демонстрування фільмів» (ст. 164-7); «Порушення законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорту дисків для лазерних систем зчитування, експорт, імпорту обладнання чи сировини для їх виробництва» (164-13); «Порушення умов і правил, що визначають порядок припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет» (ст. 164-17); «Наведення завідомо недостовірної інформації у заявах про припинення авторського права і (або) суміжних прав, вчинених з використанням мережі Інтернет» (164-18) [3].

Статтею 476 Митного кодексу України також передбачена адміністративна відповідальність за «Переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності» [4].

За своєю сутністю адміністративна відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності – це реакція держави у відповідь на шкоду, заподіяну адміністративним правопорушенням у сфері інтелектуальної власності суспільству та його окремим індивідам, або її можливо визначити як оцінку з боку держави порушення відповідних юридичних норм, що захищаються адміністративно-правовими санкціями. Свій зовнішній прояв така оцінка знаходить в адміністративних правовідносинах, що виникають між суб'єктом владних повноважень, який наділений правом вчиняти дії щодо притягнення до адміністративної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності, та особою, на яку покладається обов'язок зазнати тих чи інших обмежень та негативних наслідків, які визначені нормами адміністративного права за порушення відповідних правил поведінки [5, с. 659].

Вказані обставини антисоціальної спрямованості адміністративних правопорушень у сфері охорони прав інтелектуальної власності потребують дієвих кроків у попередження та протидії вказаного виду проступків.

Одним із методів, який може бути застосований до порушника, це можливість звільнення особи від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення. На

це вказує ст. 22 КУпАП, згідно якого при малозначності вчиненого адміністративного правопорушення орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням [3].

Можливість звільнення від відповідальності може служити певним кроком у протидії вчинення адміністративного правопорушення. Однак, усне зауваження може бути зроблено лише за малозначне правопорушення щодо якого законодавець не містить їх переліку.

Для забезпечення ефективного механізму попередження та протидії запобігання адміністративним правопорушенням у сфері охорони інтелектуальної власності на митному кордоні визначальне значення має встановлений митним кодексом низка правових механізмів, зокрема, передбачений ст. 356 Митного Кодексу України [4], який включає взяття проб (зразків) товарів, що здійснюються посадовими особами митного органу в рамках процедур митного контролю та митного оформлення, а також під час прийняття рішень щодо зобов'язуючої інформації з метою встановлення характеристик, визначальних для встановлення належності товарів до таких, що виготовлені з використанням об'єктів права інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону.

При цьому охоронна функція покладає на сторони життя відповідних заходів щодо збереження доказів у разі порушення права інтелектуальної власності [6, с. 210]. Взяття проб (зразків) товарів проводиться уповноваженими посадовими особами митного органу на підставі вмотивованого письмового рішення керівника цього митного органу або його заступника. На кожну взятую пробу (зразок) накладається окреме митне забезпечення. Важливим аспектом охорони прав правовласників об'єктів права інтелектуальної власності, інших уповноважених ними осіб, є те, що вони мають право бути присутніми під час взяття проб (зразків) товарів посадовими особами митного органу та інших державних органів. З метою встановлення характеристик товару, необхідних для його митного оформлення, митні органи можуть письмово, у тому числі з використанням засобів інформаційних технологій, затребувати з підприємств-виробників, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та громадян наявну у них техніко-технологічну документацію про склад, фізико-хімічні властивості товарів, інформацію про основні технологічні стадії їх виробництва та призначення.

Підставою такого звернення слугують норми Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» від 17.01. 2002 р. № 2953-III [7]. Норми цього закону уповноважують митні органи здійснювати державний контроль за додержанням вимог щодо експорту/імпорту дисків для лазерних систем зчитування, матриць на митному кордоні. У свою чергу Державні інспектори з питань інтелектуальної власності, які мають право залучати до проведення перевірок суб'єктів господарювання, що здійснюють виробництво, експорт, імпорт вказаних об'єктів авторського права, представників митних органів.

З огляду на викладене стаття 6 Кодексу України про адміністративні правопорушення визначає, що з метою запобігання адміністративним правопорушенням органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, громадські організації, трудові колективи розробляють і здійснюють заходи, спрямовані на запобігання адміністративним правопорушенням, виявлення й усунення причин та умов, які сприяють їх вчиненню, на виховання громадян у дусі високої свідомості і дисципліни, суворого додержання законів України. Органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації, забезпечуючи відповідно до Конституції України додержання законів, охорону державного і громадського порядку, прав громадян, координують на своїй території роботу всіх державних і громадських органів по запобіганню адміністративним правопорушенням, керують діяльністю адміністративних комісій та інших підзвітних їм органів, покликаних вести боротьбу з адміністративними правопорушеннями [3].

Прикладом попередження та протидії запобігання адміністративним правопорушенням у сфері охорони прав інтелектуальної власності, є ст. 9 Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом,

експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», відповідно до норм якого законодавець вживає

спеціальні заходи стосовно припинення порушень вимог до виробництва, експорту/імпорту дисків для лазерних систем зчитування, матриць, шляхом обмеження, тимчасової заборони діяльності суб'єктів господарювання в разі її невідповідності вимогам Закону та опечатування та/або вилучення дисків для лазерних систем зчитування, матриць, вироблених з порушенням вимог Закону, а також обладнання та сировини для їх виробництва, що не відповідають вимогам Закону [7].

Означені особливості найбільшою мірою характеризують функції механізм державного управління у сфері інтелектуальної власності, який є певним видом управлінського впливу, що пронизує всю структуру державного апарату і є спільним, типовим для певної підсистеми чи кількох підсистем, де зміст функцій управління виражає сенс і характер управлінської дії, тобто це роль, яку виконує державний апарат, для того щоб справити відповідний вплив на суспільну систему для досягнення цілей держави [8, с. 12]. На думку Н. Р. Нижник, О. А. Машкова, механізм державного управління – це складова частина системи управління, що забезпечує вплив на внутрішні (коли йдеться про механізм управління організацією) та зовнішні (коли говорять про механізм взаємодії з іншими організаціями) фактори, від стану яких залежить результат діяльності управлінського об'єкта. Механізм управління – це категорія управління, що включає цілі управління, елементи об'єкта та їх зв'язки, на які здійснюється вплив, дії в інтересах досягнення цілей, методи впливу, матеріальні та фінансові ресурси управління, соціальний та організаційний потенціали [9, с. 37–49].

Наведене свідчить, що запобігання адміністративним правопорушенням у сфері охорони інтелектуальної власності здійснюється уповноваженими особами за допомогою, передбачених законодавством широкого арсеналу різноманітних методів шляхом посилення боротьби з негативним впливом деліктогенних факторів, активізацією громадської активності, яка не повинна бути остороною усіх негативних факторів, які є у суспільному житті.

На нашу думку запобігання адміністративним правопорушенням повинні сприяти громадські об'єднання та організації визначені Законом України «Про громадські об'єднання» від 22.03. 2012 р. № 4572-VI [10], проте жодна норма цього закону не вказує, що громадські об'єднання та організації можуть вчиняти дії інформаційного і правового характеру пов'язані із культурним і правовим виховання громадян, залучання їх до участі в забезпеченні громадського порядку. Позитивним кроком у цьому питанні є Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22.06.2000 р. № 1835-III. Основними завданнями громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону є надання допомоги органам Національної поліції у забезпеченні громадського порядку і громадської безпеки, запобіганні адміністративним і кримінальним правопорушенням, а також участь у заходах Державної прикордонної служби України з профілактики порушень або спроб порушення державного кордону і режиму в пунктах пропуску через державний кордон, незаконного переміщення через державний кордон вантажів, предметів, матеріалів та іншого майна [11].

Норми цього нормативного акту свідчать, що запобігання адміністративним правопорушенням може здійснюватися за допомогою визначених нормами закону необхідних заходів, що протидіють і попереджають вчинення адміністративних правопорушень.

Необхідність механізму попередження та протидії запобігання адміністративним правопорушенням пояснюється в першу чергу тим, що задіяний правовий механізм попередження та протидії сприяють формуванню виявлення причин і умов вчинення адміністративних та інших правопорушень.

Висновки. На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що незважаючи на існуючі проблемні питання у сфері охорони прав інтелектуальної власності, державою та її уповноваженими особами, з метою попередження та протидії запобігання адміністративним правопорушенням, задіяний правовий механізм необхідних заходів: виховного, ідеологічного, інформаційного та правового характеру, що здійснюють органи публічної влади та

громадкості з метою виявлення і усунення причин, які можуть сприяти порушенню законодавства у сфері охорони інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Конституції України: Закон України від 28.06.1996 р. 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Світличний О.П. Правоохоронна функція держави у сфері охорони інтелектуальної власності. *Law. Human. Environment*. 2024. Vol. 15, No. 1. Рр. 101-114.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8074-10. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
4. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.
5. Плугатир М.В., Запотоцька О.В., Гуржій А.В. Адміністративна відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №1. С. 658-660.
6. Світличний О.П., Коротун М.В. Охорона прав інтелектуальної власності митними органами України. *Věda perspektivy*. 2022. № 8 (15). С. 203-214.
7. Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування: Закон України від 17.01.2002 р. № 2953-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 17. Ст. 121.
8. Надолішній П.І. Теорія та історія державного управління (Опорний конспект лекцій до навчальної дисципліни): навч. посіб. 2016. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 126 с.
9. Нижник Н. Р. Системний підхід в організації державного управління [навч. посібн.] К.: УАДУ, 1998. 160 с.
10. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст.1.
11. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22.06.2000 р. № 1835-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 40. Ст. 338.

